

— Кой е тамъ? — по-силно извика Кириакъ.
— Азъ съмъ, бе братя, — обади се човѣка, като дойде при насъ.

— Отде си и какво търсишъ нощемъ туха?

— Отъ Симихча съмъ, братя. Бѣгаме отъ турцитъ. (Селото Симихча е построено на мястото на стария градъ Клотоница).

— Самъ ли си? — запита го Кириакъ.

— Мнозина сме тукъ изъ храсталасицѣ.

— Турцитъ отъ околинитъ сели избѣгаха ли?

— Кой ги знае. Постоянно презъ селото минаватъ и турци, и черкези, и аскеръ. Отъ тѣхъ бѣгаме, че убиватъ човѣка.

Отъ сърдце съжалихме този нещастникъ и като му да-
доме малко хлѣбъ, продължихме пѫти си.

Времена! Всѣкъ треперѣше за живота си.

Зазоряваше се, когато пристигнахме въ „Чиль-дере“.

3^т Януарий.

Долътъ „Чиль-дере“ е единъ дълбокъ и дълъгъ долъ, притежание въ онова време на хасковския богаташъ Мехрема. Той се намира въ срѣдата на една низка кория, която носи името: „Мехремовата кория“.

Съзлохме долу на равно място на заветъ, разчистихме сиѣга, накладохме огнь и наоколо постлахме шума за седене. На едно такова място лющече Кириакъ постла моя кожухъ, накара мене и брата ми да седнемъ и ни зави съ ноговия си ямурдукъ.

Азъ и братъ ми възразихме, че той остава безъ връхна дреха.

— Васъ трѣбва да пазимъ, че не сте навикнали да седите и да спите на сиѣга. За мене не се грижете, — възрази Кириакъ, като се грѣше на огъния.

И тази му добрина никога нѣма да забрави.

За всѣки случай, Кириакъ постави единъ отъ другарите горе да пази караулъ.

Денътъ, до кolkото можеше да се желае въ такова време и място, прекарахме добре. Наклали бѣхме на три мяста огнь, разложихме се около огньоветъ, пушачите пушеха и приказвахме. Нѣкои отъ настъ поспаха на чистъ въздухъ. Така неусетно мина денътъ и се даде заповѣдъ да тръгнемъ.

Набързо прибрахме едно друго и бѣжишкомъ се изкачихме по високия брѣгъ на дола. Едно нѣщо ни липсваше. Когато тичахме по сиѣга на горе да извикаме „ура“! Думата „ура“ и нейното значение, научихме после отъ руситѣ.

Брѣзахме се направо презъ нивата и доде стигнемъ до града, стѣни се. Когато излѣзохме на пѫти, изъ него вървѣха много хора къмъ града, облечени и тѣ като настъ въ стари окъсани дрехи. Човѣкъ би помислилъ, че това сѫ бедни селяни турци или чигари. Тѣ ни казаха, че се връщатъ отъ „Кенана“ (Кенана е кория задъ корицкитѣ лозя), дето били избѣгали около 200—300 души.

Теофана Стоялова (майка на автора).

Съ голѣмо предпазване приближихме нашата махала и влѣзохме въ първата врата.

Като чули че се връщаме, женитѣ излѣзоха на двора да ни посрещнатъ.

— Ето, видиме ги, — каза Кириакъ на майка ни, като се обърна къмъ настъ.

Майка ни и сестра ни радостно ни пригърнаха и цѣлунаха. Горкитѣ! Цѣла нощъ и цѣлъ денъ мислили за настъ и се разказвали, за дето ни позволиха да тръгнемъ на такътъ дълъгъ и опасенъ пѫтъ.

Като на изгладнели пътници, веднага ни сложиха да вечеряме. Въ същото време Кирикъ разправяше за нощното ни скитане изъ сънга. Когато разправяше какъ сме газили изъ дълбокия сънъ при слизането ни отъ високия ридъ при „Ени-махленската“ ръка, Евгени се обади:

— О маже, маже! родени сте само за мажи.

Види се, горката, бѣ ѝ дошло на ума, на какви ли по-тежки мажи сѫ изложени въ това временейнинът годеникъ и двамата ѝ братя.

Когато Кирикъ свърши разказването, женитъ се чудѣха какъ сме могли да изтѣримъ едно такова нощно скитане изъ сънга и се връщаме здрави и бодри.

И ние се чудѣхме каква бѣ тази сила, която ни подържаше бодри през това нощно пътуване.

Тази сила сегашното поколение не я знае, не я ценят, както трѣбова. Само робът може да каже колко е тя скъпичина, какъ възпламенява сърдцето на човѣка и го кара да търпи и понася чудовищни мажи и терзания. Тази сила бѣ надеждата, че скоро, твърде скоро, и настъ ще огрѣе сладката свобода.

Преди да си отиде Кирикъ, съгласихме се на другия денъ да отидемъ на „Кенана“, тамъ да го прекараме.

И тази вечер имаше пожаръ въ чаршията, но не ни се видѣ тъй грозенъ, както снощиная.

Уморени отъ пътъ и неспане, бързо си легнахме и запахахме дълбоко.

Съ каква охота се яде, когато човѣкъ е гладенъ! И колко сладъкъ е сънътъ, когато човѣкъ не е спалъ!

4^н Януарий.

Точенъ на обещанието си, преди зори Кирикъ дойде, та ни повика да вървимъ на „Кенана“. Нѣмаше какво да се прави. Съ мжка ни събудиха да станемъ и се пригответъ пакъ за пътъ. О, колко ни се спѣшъ! Колко е приятно човѣкъ да спи на топло!

— Мамо, не ги пушай да отиватъ да мръзватъ по сънга, — каза сестра ни, като ни видѣ, че не можемъ да си отворимъ очите отъ сънъ.

— Какво? да не отиваме ли? — Извикахме и двамата едновременно и скочихме на крака.

Набързо си омихахме лицата и, като закусихме, тръгнахме.

Този пътъ изпращането не бѣше тѣй трогателно, както първото, защото отивахме близо, при това и вечерята щѣхме да се завърнемъ. Цельта ни бѣше да не сме въ града, дето, както се каза по-горе, бѣше опасно за мажетѣ. По-сетне се убедихме, че това било само единъ страхъ. Но когато е смутенъ човѣкъ, не може спокойно да опредѣли и тръгне по най-безопасния пътъ.

Сега излѣзохме презъ пътната врата на улицата, възвихме нагоре къмъ сиромашкѣ гробища и доде да отидемъ до „корицкѣ“ лозя, съмна се.

Въ корията заварихме мнозина дошли преди настъ и си наклали огньове. И ние накладихме огньъ, около който настѣахме, той да тошли настъ, и ние него. По-следе почнахме да ходимъ изъ корията на гости при нѣкои приятели.

Самата кория бѣше низка джрава. Мѣстото не бѣше удобно за криене, защото повечето шума бѣше окапала и отъ далечъ се виждаше какво има въ нея. Освенъ това на кладенитѣ нѣколко огньове, на които димътъ се издигаше на високо, показваха, че тамъ има скрити хора.

Денътъ прекарахме настѣдили около огъня, писахме кафе и се разговаряхме. Бѣше весело, цѣлъ воененъ лагъръ, само че войниците, т. е. ние, бѣхме безъ оржие и мръзничихме на сънга.

Една печална новина помрачи веселото ни настроение. Новодали и нѣкои казали, че въ една воденица при село „Ени-махле“ — турци заклали нѣколко хасковци.

— Видите ли! — каза Кирикъ. — Воденицата е сѫщата, дето онази вечер не дадохъ да влѣземъ въ нея.

Разговоритъ по тази печална случка продължиха доста време.

Следъ завземане града отъ рускитѣ войски, убититѣ презъ бурното време въ града, околността и закланитѣ въ воденицата, още сѫщия денъ ги прибраха, сложиха ги при входа на черквата-гробница „св. Арахангелъ“ и ги погребаха. Между убититѣ, около двадесетъ души, бѣше нашия братовчедъ Димитъръ Бакърджиевъ, единъ мой приятелъ, Стоянчо Латевъ, младо, симпатично момче и единъ полякъ, старъ лѣкаръ, инвалидъ отъ турската войска. Ходихме да ги гледаме. Ужасна картина представляваха, плодъ на крайна жестокостъ.

— Да ви кажа ли? Тукъ сме като на воденицата. Мѣстото не е за криене. Отъ всѣкїдже е отворено. Не дай Богъ, само единъ турчинъ да се покаже отъ нейде и единъ ѹ да стреля срещу настъ, като пилци ѹ ѹ избѣгаме, безъ да има